

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Της Καθηγήτριας Κ. Α. Χριστακάκου-Φωτιάδη

Με χαρά προλογίζω την ανά χείρας μονογραφία του κ. Φίλιππου Λάμπου, στη σειρά Μελέτες Ιδιωτικού Δικαίου υπό την διεύθυνση του σεβαστού Καθηγητή μου Απόστολου Γεωργιάδη, των εκδόσεων Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ενθουσιάζομαι ότι και η δική μου διδακτορική διατριβή πριν από πολλά χρόνια είχε δημοσιευθεί στην ίδια σειρά, η οποία τότε μόλις ξεκινούσε την πορεία της.

Η παρούσα μονογραφία με τίτλο «Η πλασματική πλήρωση και ματαίωση της αίρεσης» αποτελεί την υποβληθείσα στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Αθηνών διδακτορική διατριβή του συγγραφέα, και βαθμολογήθηκε ομοφώνως με άριστα. Παρακολουθώντας ως δασκάλα την πορεία του κ. Λάμπου από το πρώτο εξάμηνο των προπτυχιακών του σπουδών έως και την ολοκλήρωση της διδακτορικής του διατριβής θεωρώ ότι είναι ένας από τους πλέον αξιόλογους νέους νομικούς, ο οποίος χρειάζεται ενθάρρυνση, δεδομένου ότι έχει τις δυνατότητες να διαγράψει μια ξεχωριστή πορεία στο νομικό πεδίο που θα αποφασίσει να δραστηριοποιηθεί.

Ο συγγραφέας διεξήλθε ένα θέμα ιδιαίτερης δυσκολίας που βρίσκεται στον πυρήνα της λειτουργίας του δικαιοπρακτικού μηχανισμού και άρα της ιδιωτικής αυτονομίας [με συνταγματικό έρεισμα την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρ. 5 § 1 Σ)], δεδομένου ότι με τις αιρέσεις τίθενται από τους δικαιοπρακτούντες περιορισμοί στην επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας. Η πρόσθετη δυσκολία στο θέμα του κ. Λάμπου συνίσταται στο ότι η αναγκαστικού δικαίου διάταξη του άρθρου 207 ΑΚ, που αποτέλεσε την βασική *sedes materiae* για την ανάπτυξη της μελέτης του, αφορά στο ειδικότερο και αμφιλεγόμενο ζήτημα της λεγόμενης, κατά το γράμμα της διάταξης, πλασματικής πλήρωσης ή μη πλήρωσης της αίρεσης.

Ο συγγραφέας εξέτασε με διεξοδικό τρόπο τόσο τις προϋποθέσεις εφαρμογής όσο και τις έννομες συνέπειες των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ. Όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου, αφού πρώτα επισημαίνει ότι οι διατάξεις του τυγχάνουν ευρείας εφαρμογής στο Εργατικό Δίκαιο, κυρίως όσον αφορά στις προαγωγές των εργαζομένων, διατυπώνει τις εξής θέσεις: α) στην καθαρά εξουσιαστική αίρεση το άρθρο 207 ΑΚ δεν μπορεί να εφαρμοστεί, δεδομένου ότι η τελευταία δεν αποτελεί πράγματι αίρεση με την έννοια του μελλοντικού και αντικειμενικά αβέβαιου γεγονότος, β) ύστερα από παράθεση των υποστηριζόμενων απόψεων

Πρόλογος Κ. Α. Χριστακάκου-Φωτιάδη

καταλήγει πειστικά στη θέση ότι το άρθρο 207 ΑΚ εφαρμόζεται τόσο στην σύμβαση όσο και στην μονομερή δικαιοπραξία υπό αίρεση, γ) ως συμπεριφορά που πληροί το πραγματικό του άρθρου 207 ΑΚ νοείται και η παράλειψη, εφόσον υφίσταται υποχρέωση ενέργειας που απορρέει από τον νόμο ή από τη σύμβαση. Η συμπεριφορά μάλιστα αυτή, κατά τον συγγραφέα, δεν απαιτείται να οφείλεται σε πταίσμα του ωφελούμενου ή βλαπτόμενου από την πλήρωση της αίρεσης ούτε είναι αναγκαίο ο τελευταίος να έχει ικανότητα προς καταλογισμό. Αρκεί η συμπεριφορά του αυτή να αντίκειται στις επιταγές της αντικειμενικής καλής πίστης, δηλαδή στην ευθύτητα και εντιμότητα που απαιτείται στις συναλλαγές. δ) Αξιοσημείωτη και πειστικά διατυπωμένη είναι, περαιτέρω, η θέση του συγγραφέα ότι με τις διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ δεν θεσπίζονται κανόνες που καθιερώνουν πλάσματα δικαίου αλλά διευρύνεται από τον νομοθέτη η νομική έννοια της πλήρωσης και της ματαίωσης της αίρεσης. Υπό το πρίσμα αυτό ως πλήρωση της αίρεσης θα πρέπει να νοείται η επέλευση μελλοντικού και αβέβαιου γεγονότος ή η κακόπιστη παρεμπόδιση της επέλευσής του από τον βλαπτόμενο από την πλήρωση της αίρεσης. Αντίστοιχα, ως ματαίωση θα πρέπει να νοείται η μη επέλευση του μελλοντικού και αβέβαιου γεγονότος ή η κακόπιστη πρόκληση της επέλευσής του από τον ωφελούμενο από την πλήρωση της αίρεσης. Ως χρόνος δε της κατά τα ως άνω πλήρωσης ή ματαίωσης της αίρεσης νοείται εκείνο το χρονικό σημείο, κατά το οποίο ολοκληρώνεται η συμπεριφορά που προκαλεί ή παρεμποδίζει την πλήρωση της αίρεσης, δεδομένου ότι τότε εξωτερικεύεται η αντισυναλλακτική συμπεριφορά του ωφελούμενου ή βλαπτόμενου από την πλήρωση της αίρεσης.

Όσον αφορά στις έννομες συνέπειες που επέρχονται όταν πληρωθεί το πραγματικό των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ, ορθά επισημαίνει ο συγγραφέας ότι σε ένα πρώτο επίπεδο αυτές είναι η πλήρωση ή ματαίωση της αίρεσης, αναβλητικής ή διαλυτικής, όπως ακριβώς συμβαίνει με την πλήρωση ή την ματαίωση της αίρεσης με βάση τα άρθρα 201 και 202 ΑΚ. Υπό το πρίσμα αυτό περαιτέρω έννομη συνέπεια του άρθρου 207 ΑΚ συνιστά η γέννηση των αυτών επιμέρους αξιώσεων που θα γεννιούνταν και από την ματαίωση ή πλήρωση της αίρεσης κατά τα άρθρα 201 και 202 ΑΚ. Τέτοιες αξιώσεις είναι η πρωτογενής αξίωση εκπλήρωσης της παροχής, η δευτερογενής αξίωση αποζημίωσης λόγω μη εκπλήρωσης της πρωτογενούς αξίωσης, οι αξιώσεις μεταβίβασης της κυριότητας ή απόδοσης της νομής, η αξίωση απόδοσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού, καθώς και η αξίωση αποζημίωσης λόγω βλάβης ή ματαίωσης του υπό αίρεση δικαιώματος κατά το άρθρο 204 ΑΚ.

Περαιτέρω ο συγγραφέας διατυπώνει την θέση ότι δεν αποκλείεται και η θεμελίωση της αξίωσης αποζημίωσης κατ' άρθρο 914 ΑΚ, εφόσον η συμπεριφορά που πληροί το πραγματικό του άρθρου 207 ΑΚ συνιστά αυτοτελώς παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά, διότι λ.χ. παραβιάζονται οι διατάξεις περί αθέμιτου ανταγωνισμού ή απαγόρευσης δυσμενών διακρίσεων του ν. 4443/2016, ενώ διευκρινί-

ζει ότι κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για την κατάρτιση της σύμβασης δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ.

Στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου με τον τίτλο «η λειτουργία της καλής πίστης στο άρθρο 207 ΑΚ» διατυπώνει την θέση ότι οι διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ δεν έχουν κυρωτικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι με τις διατάξεις αυτές «δεν επιβάλλεται καμία πρόσθετη υποχρέωση προς εκπλήρωση ή προς αποζημίωση που να διαφέρει από τις υποχρεώσεις, τις οποίες έχει αναλάβει με τη δικαιοπραξία ο ωφελούμενος ή ο βλαπτόμενος από την πλήρωση της αίρεσης». Υπό το πρίσμα αυτό ο συγγραφέας υποστηρίζει εύστοχα ότι η αντικειμενική καλή πίστη στις διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ συνιστά έκφραση της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας, υπό την ειδικότερη έκφραση της τήρησης των συμφωνηθέντων. Αυτό σημαίνει ότι η αντικειμενική καλή πίστη στο άρθρο 207 ΑΚ επιτελεί λειτουργία πραγμάτωσης του περιεχομένου της υπό αίρεση δικαιοπραξίας, όπως συμβαίνει, με διαφορετικό όμως μηχανισμό, και στο πλαίσιο εφαρμογής των άρθρων 173 και 200 ΑΚ.

Κλείνοντας την μελέτη του ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 207 ΑΚ, στην βασική της σύλληψη, υπάρχει στις περισσότερες έννομες τάξεις του ηπειρωτικού δικαίου, ενώ σε όμοιο αποτέλεσμα καταλήγει και το common law. Όπως μάλιστα παρατηρεί ο συγγραφέας, πρόκειται για ρύθμιση που έχει αποκτήσει διεθνή αναγνώριση, δεδομένου ότι αποτυπώνεται σε ευρωπαϊκά και διεθνή κείμενα κωδικοποιητικά (με μη δεσμευτική ακόμη ισχύ) κοινώς αναγνωριζόμενων αρχών του δικαίου των δικαιοπραξιών, όπως οι Αρχές του Ευρωπαϊκού Δικαίου των Συμβάσεων (Principles of European Contract Law – PECL), το Σχέδιο Κοινού Πλαισίου Αναφοράς (Draft Common Frame of Reference – DCFR) και οι Αρχές των Διεθνών Εμπορικών Συμβάσεων της UNIDROIT (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts).

Η ανά χείρας μονογραφία του κ. Λάμπου αποτελεί μια σημαντική συμβολή στο Αστικό Δίκαιο σε ένα τομέα με ιδιαίτερη πρακτική σημασία, όπως αυτός των ορίων λειτουργίας της ιδιωτικής αυτονομίας στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 207 ΑΚ. Ο συγγραφέας καλύπτει με πληρότητα το αντικείμενο της έρευνάς του, αντιμετωπίζοντας ένα θέμα που δεν έχει έως τώρα εξεταστεί σε τέτοιο εύρος από την ελληνική βιβλιογραφία. Το κείμενο είναι στιβαρό και απολύτως κατανοητό από τον αναγνώστη με σαφείς και αιτιολογημένες θέσεις και προτάσεις στα αναφερόμενα νομικά ζητήματα.

Κ. Α. Χριστακάκου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη αποδίδει το κείμενο της διδακτορικής διατριβής μου, η οποία υποστηρίχθηκε τον Ιούλιο του 2019 στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και εγκρίθηκε ομόφωνα με τον βαθμό «Άριστα». Κατά την εκπόνηση της διατριβής είχα την τιμή να διατελέσω υπότροφος του Ιδρύματος Ωνάση, το οποίο ευχαριστώ θερμά για την έμπρακτη υποστήριξη.

Η ανά χείρας μονογραφία αποσκοπεί στην ανάδειξη της λειτουργίας της αντικειμενικής (συναλλακτικής) καλής πίστης μέσα από τον δικαιοπρακτικό μηχανισμό των αιρέσεων. Το γεγονός ότι οι συναλλασσόμενοι είναι κατ' αρχήν ελεύθεροι να συνάπτουν δικαιοπραξίες μεταξύ τους και να εξαρτούν τα αποτελέσματά τους από μελλοντικά και αβέβαια γεγονότα δεν σημαίνει ότι είναι και ελεύθεροι να διαταράσσουν αδικαιολόγητα τη ροή των γεγονότων, με σκοπό να ωφεληθούν σε βάρος της άλλης πλευράς. Η σπουδαιότητα της αρχής *pacta sunt servanda*, η οποία δυστυχώς αποτελεί αρκετές φορές ζητούμενο στις συναλλαγές, αντανακλάται στο άρθρο 207 ΑΚ, οι διατάξεις του οποίου αποτελούν τον πυρήνα της παρούσας μονογραφίας.

Η μονογραφία αυτή αποτελεί καρπό εντατικής δουλειάς των τελευταίων τεσσάρων ετών, στη διάρκεια των οποίων, εκτός της διαχρονικά πολύτιμης ηθικής και υλικής στήριξης των γονέων μου, έτυχα υποστήριξης σημαντικών ανθρώπων, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω και από αυτήν τη θέση.

Πρώτα απ' όλα, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλεται στην Καθηγήτρια κα. Καλλιόπη Χριστακάκου-Φωτιάδη, η οποία ανέλαβε με ιδιαίτερη προθυμία την επίβλεψη της διατριβής, μου έδινε διαρκώς νέα ερεθίσματα, για να φωτίσω τις πιο δύσβατες πτυχές της εργασίας, αλλά και γενικότερα με εμπιστεύθηκε και με στήριξε έμπρακτα σε όλο το φάσμα της ακαδημαϊκής μου πορείας. Αποκορύφωμα της στήριξής της είναι το εξαιρετικά τιμητικό γεγονός ότι προλογίζει το παρόν βιβλίο. Εκτός από τα παραπάνω, όμως, οι συζητήσεις μαζί της αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν ένα μάθημα ζωής, υπενθυμίζοντάς μου ότι η επαγγελματική και κοινωνική πρόοδος προϋποθέτει ψυχική, πνευματική και συναισθηματική ισορροπία.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως τα άλλα δύο μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής, τους Αναπληρωτές Καθηγητές κ. Γεώργιο Μεντή, ο οποίος χάρη στο ανήσυχο πνεύμα του με βοήθησε να δοκιμάσω τα όρια των θέσεων που ανέπτυξα στη διατριβή σε βαθιά δογματικά ζητήματα, και κ. Αντώνιο Καραμπατζό, ο οποίος με ζωηρό ενδιαφέρον μου παρείχε πολύτιμη καθοδήγηση τόσο σε ζητήματα περιεχομένου και ανεύρεσης βιβλιογραφικού υλικού όσο και σε ζητήματα ύφους και μεθόδου.

Πρόλογος

Ευχαριστίες οφείλονται προσωπικά και στα λοιπά μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής: την Καθηγήτρια κα. Δήμητρα Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, τον Καθηγητή κ. Δημήτριο Λιάπη και τους Επίκουρους Καθηγητές, κ. Ζαφείριο Τσολακίδη και κ. Θεόδωρο Λύτρα, οι εύστοχες επισημάνσεις των οποίων ήταν ιδιαίτερα χρήσιμες για τη βελτίωση του κειμένου και την αρτιότερη θεμελίωση των θέσεων που υποστηρίζονται στην παρούσα μονογραφία.

Τέλος, θερμές ευχαριστίες οφείλονται στον εκδότη κ. Παναγιώτη Σάκκουλα αλλά και τον Ομότιμο Καθηγητή και Ακαδημαϊκό κ. Απόστολο Γεωργιάδη για την τιμητική συμπερίληψη της διατριβής μου στη σειρά μονογραφιών που εκδίδεται υπό τη διεύθυνσή του, καθώς και στην ομάδα επιμελητών του εκδοτικού οίκου για την επιμέλεια του βιβλίου αυτού. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην κα. Ευαγγελία Νεζερίτη τόσο για το έμπρακτο ενδιαφέρον που έδειξε για την άρτια έκδοση της παρούσας μονογραφίας όσο και τις εξαιρετικά εποικοδομητικές συζητήσεις που είχαμε κατά καιρούς πάνω στο αντικείμενο της διατριβής, ιδίως σε μεθοδολογικά ζητήματα, οι οποίες ελήφθησαν σοβαρά υπόψη.

*Φίλιππος Ν. Λάμπου
Δεκέμβριος 2019*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Εισαγωγή στην προβληματική – Αντικείμενο της μελέτης

I. Οι ρυθμίσεις του άρθρου 207 ΑΚ και τα ζητήματα που ανακύπτουν από την ερμηνεία και την εφαρμογή του

Η αίρεση συνιστά μία από τις σημαντικότερες έννοιες του δικαίου των δικαιοπραξιών τόσο λόγω της ουσιώδους επίδρασης που ασκεί στα έννομα αποτελέσματα της δικαιοπραξίας, στην οποία τίθεται, όσο και λόγω της διαδεδομένης χρησιμοποίησης των αιρέσεων στις καθημερινές συναλλαγές ανεξάρτητα από την έκταση ή τη σπουδαιότητα του αντικειμένου της συναλλαγής. Αίρεση είναι ο όρος που προστίθεται σε δικαιοπραξία, είτε υποσχετική είτε εκποιητική, ο οποίος προβλέπει ότι η ενέργεια αυτής εξαρτάται από την επέλευση ενός γεγονότος μελλοντικού και αβέβαιου (βλ. άρθρα 201 και 202 ΑΚ)¹. Η ίδια ορολογία, ωστόσο, χρησιμοποιείται και για το ίδιο το μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός². Αν με την επέλευση του γεγονότος αυτού ενεργοποιούνται τα έννομα αποτελέσματα της δικαιοπραξίας, η αίρεση είναι αναβλητική (άρθρο 201 ΑΚ), ενώ, αν τα αποτελέσματα της δικαιοπραξίας ανατρέπονται, η αίρεση είναι διαλυτική (άρθρο 202 ΑΚ). Γίνεται κατά τούτο αντιληπτό ότι η αίρεση εντάσσεται στους όρους του ενεργού της δικαιοπραξίας³, δηλαδή σε εκείνους τους όρους, από τους οποίους δεν εξαρτάται το κύρος ή η συντέλεση της δικαιοπραξίας αλλά η επέλευση των έννομων αποτελεσμάτων της⁴.

Η προσθήκη αίρεσης σε δικαιοπραξία αποτελεί, μεταξύ άλλων, έκφραση της

1. Κρητικός σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 1· Ασπρογέρακας-Γρίβας, σελ. 369-370· Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, σελ. 449· Τούσης, ΓενΑρχ² Β', § 126 σελ. 616· Βαθρακοκοίλης, άρθρο 201 αρ. 1· Λαδάς ΙΙ, § 49 αρ. 12· Φίλιος, ΓενΑρχ⁴, § 115Α σελ. 278-279· Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ⁵, § 44 αρ. 1· ο ίδιος, ΧρΙΔ 2014, 3· Καραμέρος, σελ. 80· Παντελίδου, ΓενΑρχ, § 13 αρ. 1· Γ. Γεωργιάδης σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 2 και 83. Πρβλ. και Μπαλή, ΓενΑρχ⁸, § 93 σελ. 251, ο οποίος κάνει λόγο για περιορισμό στη δήλωση βούλησης. Ομοίως και ο Παπαχρήστου, σελ. 495.

2. Ασπρογέρακας-Γρίβας, σελ. 369-370· Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, σελ. 450· Σημαντήρας⁴, αρ. 879· Φίλιος, ΓενΑρχ⁴, § 115Α σελ. 278-279· Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ⁵, § 44 αρ. 1· Σπυριδάκης, ΓενΑρχ Β', αρ. 288α, σελ. 761.

3. Λαδάς ΙΙ, § 49 αρ. 12· Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ⁵, § 44 αρ. 1.

4. Δωρής Β', σελ. 157· Καράσης, ΓενΑρχ, σελ. 190-191· Ασπρογέρακας-Γρίβας, σελ. 226· Λαδάς ΙΙ, § 31 αρ. 40-42 και § 46 αρ. 57· Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ⁵, § 28 αρ. 22-23· Γ. Γεωργιάδης σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 12.

Εισαγωγή

συνταγματικά κατοχυρωμένης δικαιοπρακτικής ελευθερίας (άρθρο 5 § 1 Σ), η οποία δίνει τη δυνατότητα στους δικαιοπρακτούντες να αποφασίσουν αυτόνομα όχι μόνο αν θα δεσμευθούν και με ποιο περιεχόμενο⁵ αλλά και τον τρόπο και τον χρόνο θέσης σε ισχύ του περιεχομένου της δικαιοπραξίας, χωρίς μάλιστα να έχει σημασία, αν πρόκειται για μονομερή δικαιοπραξία ή σύμβαση⁶. Η θέση της αίρεσης από τα ίδια τα μέρη ως όρος στη δικαιοπραξία αλλά και η αναφορά της σε γεγονός αποκλειστικά μελλοντικό και αντικειμενικά αβέβαιο συνιστούν βασικά χαρακτηριστικά της⁷, τα οποία τη διακρίνουν από την καταχρηστική αίρεση, για την οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια στην § 2 υπό Ι. Η αίρεση ως δικαιοπρακτικός μηχανισμός δίνει τη δυνατότητα στους κοινωνούς του δικαίου να ρυθμίσουν άμεσα τις βιοτικές τους σχέσεις έχοντας ταυτόχρονα το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον⁸. Επιπλέον, με την προσθήκη αίρεσης σε δικαιοπραξία γίνεται εφικτή η αναγωγή περιστατικών που είναι κατ' αρχήν αδιάφορα για τον νόμο (π.χ. παραγωγικά αίτια της βούλησης, δικαιοπρακτικό θεμέλιο) σε κρίσιμα στοιχεία για την ισχύ της δικαιοπραξίας, ενώ η αίρεση μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως μέσο άσκησης πίεσης για την τήρηση ορισμένης συμπεριφοράς⁹.

Η επέλευση του μελλοντικού και αβέβαιου γεγονότος οδηγεί κατά κανόνα στην πλήρωση της αίρεσης, είτε αυτή είναι αναβλητική είτε διαλυτική. Με άλλα λόγια, με βάση τις διατάξεις των άρθρων 201 και 202 ΑΚ ως πλήρωση της αίρεσης νοείται η επέλευση του μελλοντικού και αβέβαιου γεγονότος, ενώ ως ματαίωση της αίρεσης νοείται η μη επέλευση αυτού. Παρόλα αυτά, οι διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ («Πλασματική πλήρωση ή μη πλήρωση της αίρεσης»), οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, φαίνεται να προκαλούν ρήγμα σε αυτήν τη διάκριση εισάγοντας την έννοια της πλασματικής πλήρωσης και της πλασματικής ματαίωσης (μη πλήρωσης) της αίρεσης. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 207 ΑΚ, η αίρεση θεωρείται ότι πληρώθηκε, αν την πλή-

5. Βλ. Δωρή Β', σελ. 143-144.

6. Λιάππης, σελ. 147, ο οποίος χαρακτηρίζει την αίρεση ως τη «στοιχειωδέστερη μορφή αυτόνομης συναλλακτικής δράσης»: Σπυριδάκης, ΓενΑρχ Β', αρ. 290 σελ. 764· Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, σελ. 450· Φίλιος, ΓενΑρχ⁴, § 115Γ σελ. 280· Γ. Γεωργιάδης σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 3· Larroumet I, σελ. 284 αρ. 434.

7. Βλ. Ασπρογέρακα-Γρίβα, σελ. 369-370· Σημαντήρα⁴, αρ. 880· Βαθρακοκοίλη, άρθρο 201 αρ. 2· Γ. Γεωργιάδη σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 3, 7-8 και 43· Παντελίδου, ΓενΑρχ, § 13 αρ. 4· Bork, AllgT², § 29 αρ. 1253-1255.

8. Βλ. σχετικά Τούση, ΓενΑρχ² Β', § 126 σελ. 618· Σημαντήρα⁴, αρ. 879· Ασπρογέρακα-Γρίβα, σελ. 369-370· Γ. Γεωργιάδη σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 16.

9. Βλ. Γιαννόπουλο, ΓενΑρχ Β', σελ. 137· Σημαντήρα⁴, αρ. 879· Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, σελ. 449· Βαθρακοκοίλη, άρθρο 201 αρ. 1· Λαδά II, § 49 αρ. 18· Φίλιο, ΓενΑρχ⁴, § 115Γ σελ. 278-279· Γ. Γεωργιάδη σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 17-18· Παντελίδου, ΓενΑρχ, § 13 αρ. 2.

§ 1. Εισαγωγή στην προβληματική – Αντικείμενο της μελέτης

ρωση της εμπόδιζε αντίθετα προς την καλή πίστη εκείνος που θα ζημιωνόταν από την πλήρωσή της. Περαιτέρω, κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 207 ΑΚ, η αίρεση θεωρείται ότι δεν πληρώθηκε, αν την πλήρωσή της προκάλεσε αντίθετα προς την καλή πίστη εκείνος που θα τον ωφελούσε η πλήρωσή της.

Από το γράμμα των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ προκύπτει ότι για την εφαρμογή τους πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) εξάρτηση των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας από γεγονός μελλοντικό και αβέβαιο (αίρεση). Κατ' αρχάς, ως δικαιοπραξία νοείται τόσο η σύμβαση όσο και η μονομερής δικαιοπραξία. Ειδικά για τις διατάξεις τελευταίας βούλησης υπό αίρεση εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 1799 ΑΚ, η οποία προβλέπει ότι, αν απαιτείται να συμπράξει τρίτος, για να πληρωθεί η αίρεση, με την οποία έχει γραφτεί ο τιμώμενος, και ο τρίτος αρνείται να συμπράξει, η αίρεση, σε περίπτωση αμφιβολίας, θεωρείται ότι έχει πληρωθεί. Η διάταξη αυτή διαφέρει από τις διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ, καθόσον συνιστά ερμηνευτικό κανόνα (εφαρμόζεται, μόνον εφόσον δεν έχει προβλέψει κάτι διαφορετικό ο διαθέτης) και τυποποιεί ως παρακωλυτική συμπεριφορά την άρνηση σύμπραξης τρίτου, η οποία, με βάση τουλάχιστον το γράμμα της διάταξης, δεν απαιτείται να αντίκειται στην καλή πίστη. Όπως, όμως, θα επισημανθεί στον οικείο τόπο (κατωτ. § 3 υπό ΙΙ. 3.2.), η διάταξη του άρθρου 1799 ΑΚ δεν αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 207 ΑΚ και στις διατάξεις τελευταίας βούλησης υπό αίρεση. Περαιτέρω, η αίρεση, από την οποία εξαρτάται η επέλευση των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας πρέπει να είναι γνήσια, δηλαδή να πρόκειται για μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός. Αντίθετα, δεν γίνεται δεκτή η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ στις καταχρηστικές αιρέσεις, όπως οι αιρέσεις δικαίου¹⁰ ή οι αιρέσεις που αναφέρονται σε γεγονότα ή παρόντα, και στις καθαρά εξουσιαστικές αιρέσεις, στις οποίες η επέλευση των έννομων αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας εξαρτάται από τη βούληση του υπό αίρεση δικαιούχου ή υποχρέου¹¹.

β) συμπεριφορά που προκαλεί τη ματαίωση της αίρεσης (στην περίπτωση της § 1) ή την πλήρωση της αίρεσης (στην περίπτωση της § 2), χωρίς να απαιτείται να είναι και υπαίτια¹². Στην έννοια της συμπεριφοράς εμπίπτουν τόσο πράξεις (υλικές και νομικές), όπως η αδικαιολόγητη απόκρουση του τιμήματος εκ μέρους του πωλητή¹³, η επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης¹⁴, η άρνηση του μεσιτικού εντολέα

10. Για το ζήτημα, αν οι διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ μπορούν υπό προϋποθέσεις να εφαρμοστούν ανάλογα και στις αιρέσεις δικαίου, όπως στην περίπτωση της σύμβασης ισόβιας προσόδου ή της σύμβασης παιγνίου, βλ. κατωτ. § 2 υπό V.

11. Βλ. αντί πολλών Γ. Γεωργιάδη σε ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου², Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 201-210 αρ. 67-68 και αναλυτικότερα κατωτ. § 2 υπό ΙΙ., όπου τίθεται ο προβληματισμός, αν η καθαρά εξουσιαστική αίρεση είναι πράγματι αίρεση ή αν, αντίθετα, συνιστά διαπλαστικό δικαίωμα προαίρεσης.

12. Βλ. κατωτ. § 4 υπό ΙV.

13. Λαδογιάννης, σελ. 172-173 αρ. 312.

14. ΕφΠειρ 178/2004 ΠειρΝ 2004, 164.

Εισαγωγή

να υπογράψει την κύρια σύμβαση με τον τρίτο ως άσκηση φυσικής ελευθερίας¹⁵ αλλά και η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος¹⁶, όσο και παραλείψεις, όπως λ.χ. η αδικαιολόγητη άρνηση σύμπραξης για την κατάρτιση συμβολαίου¹⁷ ή η αδικαιολόγητη άρνηση προσωρινής παραλαβής του έργου¹⁸. Η πράξη ή η παράλειψη πρέπει να προέρχονται από αυτόν που ωφελείται ή βλάπτεται κατά περίπτωση από την πλήρωση της αίρεσης, είτε αυτοπροσώπως είτε μέσω τρίτου που δρα υποκινούμενος από αυτόν. Συμπεριφορά τρίτου που ωφελείται ή βλάπτεται αντανakλαστικά από την πλήρωση της αίρεσης, όπως οι δανειστές του υπό αίρεση υποχρέου, δεν πληροί το πραγματικό των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ, αλλά ενδεχομένως θεμελιώνει ευθύνη του με βάση τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ¹⁹.

γ) αντίθεση αυτής της συμπεριφοράς στην αντικειμενική καλή πίστη, δηλαδή στην ευθύτητα και την εντιμότητα που απαιτείται στις συναλλαγές²⁰. Η αντίθεση της συμπεριφοράς στην αντικειμενική καλή πίστη δεν μπορεί να κριθεί εκ των προτέρων αλλά *ad hoc*, αφού ληφθούν υπόψη το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας και οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως κοινωνικές ή καιρικές συνθήκες, τυχόν υπαιτιότητα κάποιου μέρους κ.λπ.²¹. Όπως θα αναπτυχθεί εκτενώς στον οικείο τόπο (§ 9 υπό ΙΙΙ.), η καλή πίστη δεν συνιστά μόνο μία από τις προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ αλλά, πολύ περισσότερο, τον δικαιολογητικό λόγο για τη θέσπισή τους.

δ) ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της κακόπιστης συμπεριφοράς και της ματαίωσης ή της πλήρωσης της αίρεσης. Η προϋπόθεση αυτή συντρέχει, όπως γίνεται γενικά δεκτό και στο πλαίσιο της εξέτασης του αιτιώδους συνδέσμου ως προϋπόθεσης της αδικοπρακτικής ευθύνης, όταν η συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη) που περιλαμβάνεται στο πραγματικό του κανόνα δικαίου (εν προκειμένω των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ) ήταν σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας ικανή κατά την συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων να επιφέρει την ζημία και την επέφερε στη συγκεκριμένη περίπτωση²².

Τις προϋποθέσεις αυτές φέρει το βάρος να αποδείξει με βάση τους γενικούς

15. Βλ. αναλυτικότερα κατωτ. § 4 υπό ΙΙ. 2.2.

16. Βλ. ΠΠρΑθ 6276/2004 ΔΕΝ 2005, 458 και αναλυτικότερα κατωτ. § 4 υπό ΙΙ. 2.3.2.

17. ΕφΘεσ 300/2015 ΕΛΛΔνη 2016, 802, η οποία επικυρώθηκε από την ΑΠ 1361/2017 ΧρΙΔ 2018, 95.

18. ΑΠ 122/2014 ΝΟΜΟΣ.

19. Για τα ζητήματα αυτά βλ. αναλυτικά κατωτ. § 4 υπό ΙΙΙ.

20. Βλ. κατωτ. § 5 υπό ΙΙ.

21. Βλ. αναλυτικά κατωτ. § 5 υπό ΙΙΙ.

22. Βλ. εντελώς ενδεικτικά Σταθόπουλο, ΓενΕνοχ⁵, § 8 αρ. 125· ΑΠ 1900/2008 ΕΛΛΔνη 2010, 682, καθώς και κατωτ. § 4 υπό VI. ΑΠ 1513/2014 Αρμ 2016, 1705· ΑΠ 128/2017 ΧρΙΔ 2017, 582· ΑΠ 328/2018 ΧρΙΔ 2019, 97.

§ 1. Εισαγωγή στην προβληματική – Αντικείμενο της μελέτης

δικονομικούς κανόνες (βλ. άρθρο 338 ΚΠολΔ) αυτός που επικαλείται την πλήρωση ή τη ματαίωση της αίρεσης κατ' άρθρο 207 ΑΚ²³.

Εφόσον κριθεί ότι πληρούται το πραγματικό των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ, γίνεται δεκτό ότι κατά πλάσμα δικαίου η αίρεση θεωρείται είτε ότι έχει πληρωθεί είτε ότι ματαιώθηκε. Αυτό έχει ως συνέπεια ότι, αν η αίρεση είναι αναβλητική, η πλασματική πλήρωσή της συνεπάγεται την επέλευση των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας και η πλασματική ματαίωσή της τη μη επέλευση αυτών κατά τρόπο οριστικό, ενώ, αν η αίρεση είναι διαλυτική, η πλήρωσή της επιφέρει ανατροπή των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας και η ματαίωσή της επιφέρει οριστικοποίησή τους²⁴. Κατά την κρατούσα άποψη, η αίρεση πληρούται ή ματαιώνεται πλασματικά κατά τον χρόνο, κατά τον οποίο θα πληρούνταν ή θα ματαιωνόταν πραγματικά χωρίς τη μεσολάβηση της κακόπιστης συμπεριφοράς²⁵. Η πρακτική σημασία του προσδιορισμού του χρόνου πλήρωσης ή ματαίωσης της αίρεσης και, κατά συνέπεια, του χρόνου επέλευσης των αποτελεσμάτων της δικαιοπραξίας έγκειται στο γεγονός ότι σύμφωνα με το άρθρο 209 εδ. β' ΑΚ με βάση αυτόν τον χρόνο κρίνονται τα στοιχεία που αφορούν στο αντικείμενο της δικαιοπραξίας, όπως λ.χ. η εξουσία διάθεσης και η αδυναμία παροχής. Γι' αυτόν τον λόγο εξετάζεται στην παρούσα μελέτη (κατωτ. υπό § 7) κατά πόσο αυτή η άποψη συμβαδίζει τόσο με το γράμμα όσο και τον σκοπό των διατάξεων του άρθρου 207 ΑΚ και αν, αντίθετα, ως χρόνος πλασματικής πλήρωσης ή ματαίωσης της αίρεσης νοείται ο χρόνος, κατά τον οποίο παρεμποδίζεται ή προκαλείται η πλήρωση της αίρεσης.

Από μια επισκόπηση της ελληνικής νομολογίας προκύπτει ότι οι διατάξεις του άρθρου 207 ΑΚ εφαρμόζονται εκτεταμένα στο Εργατικό Δίκαιο και ειδικότερα στις προαγωγές των υπαλλήλων. Συγκεκριμένα, όπως θα αναφερθεί εκτενώς στον οικείο τόπο (κατωτ. υπό § 2 ΙΙ. 4.2.1.), εάν ο εργοδότης παραλείψει να προαγάγει μισθολογικά ή, κυρίως, βαθμολογικά τον εργαζόμενο, αν και υπερείχε καταφανώς έναντι άλλου εργαζομένου που προήχθη, η προαγωγή θεωρείται ότι έχει συντελεστεί δυνάμει του άρθρου 207 § 1 ΑΚ, εφόσον ο Κανονισμός Εργασίας έχει συμβατική ισχύ (π.χ. Κανονισμός Εργασίας της Τράπεζας της Ελλάδος), με τον σκοπό ότι η προαγωγή του εργαζομένου τελεί υπό την αίρεση της εκφοράς θετικής κρίσης εκ μέρους του εργοδότη. Εκτός, όμως από το Εργατικό Δίκαιο, ζήτημα εφαρμογής

23. Βλ. *Τριάντο*, άρθρο 207 αρ. 35· *Μάνθο* σε *Καράκωστα*, σελ. 827 αρ. 35 επ· *Κατρά*, σελ. 584· ΑΠ 178/2012 ΕΛΛΔνη 2012, 963 = ΝοΒ 2012, 1487. Βλ. επίσης *Westermann* σε *MünchKomm*⁸, § 162 αρ. 7 στο τέλος· *Rönckamp* σε *Bamberger/Roth/Hau/Poseck*⁴, § 162 αρ. 12· *Code Civil* annoté¹¹⁷, σελ. 1761 αρ. 2.

24. Βλ. αναλυτικά κατωτ. § 6 ΙΙ.

25. Βλ. *Γ. Γεωργιάδη* σε ΑΚ *Γεωργιάδη/Σταθόπουλου*², άρθρο 207 αρ. 19 και αναλυτικά κατωτ. § 7 ΙΙ.